

Anne B. Ragde

**ELÄMÄN-
RAKENTAJAT**

Tammi

Rakastettua Berliininpoppelit-sarjaa

Anne B. Ragde:

BERLIININPOPPELIT-SARJA:

Berliininpoppelit (2004, suom. 2007)

Erakkoravut (2005, suom. 2008)

Vihreät niityt (2007, suom. 2009)

Perintötila (2016, suom. 2017)

Elämänrakentajat (2017, suom. 2018)

Satunnaista seuraa (2009, suom. 2011)

Aion tehdä sinut onnelliseksi (2011, suom. 2013)

Anne B. Ragde
**ELÄMÄN-
RAKENTAJAT**

Suomentanut
Katriina Huttunen

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

tammi

75 VUOTTA

HELSINKI

Kehtolaulu Thorbjørn Egnerin lastenkirjasta
Hyppelihiiri Myökki-Pyökki-metsässä on levytetty vuonna 1984 (Polarvox).
Musiikkisadun ovat suomentaneet Marja-Liisa Alanko, Eila Kivikk'aho,
Panu Pekkanen ja Aila Nissinen.

Norjankielinen alkuteos *Liebhaverne* ilmestyi 2017.
Copyright © Anne B. Ragde
First published by H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS, 2017
Published in agreement with Oslo Literary Agency
Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018
Painettu EU:ssa
ISBN 978-952-04-0116-0

KUN MUSIIKKI ALKOI soida, Margido nosti päätään ja antoi katseensa lipua ulos toimiston ikkunasta. Sävel ja sanat olivat odottamattoman kauniita. Hän oli oikolukenuh hautajaisten ohjelman, tarkistanut kolmannen kerran päivämäärät ja kuunnellut puolella korvalla radiosta nuoria miehiä, jotka puhuivat yhteen ääneen kertoessaan ensimmäisestä levystään.

Musiikki ei juuri kuulunut Margidon elämään muualla kuin kirkossa ja seremoniahuoneessa, eikä hänellä ollut kotona edes stereoita. Hän antoi kuitenkin usein radion soida hiljaa taustalla istuessaan tällä tavoin toimistossa, ja hän rakasti kauniita virsiä ja liikuttui melkein aina musiikista, jonka omaiset olivat valinneet siunaustilaisuutta varten. Se kertoi kaiPUUSTA ja surusta ja siitä, millaista elämä oli ollut kuoleman hetkeen saakka.

Nyt hän huomasi, ettei suuri kauneus ollut kaukana suuresta surusta, ei oikeastaan. Hän oli odottanut kuulevansa äänestä nuorisomusiikkia, mutta tämä musiikki olikin sanoinkuvaamattoman kaunista, ja se toi hänelle suurta iloa, koska hän oli jo valmiiksi hyvällä mielellä. Ehkä samaa musiikkia kuunteli joskin joku toinen, jolla oli niin suuri suru, että sävelmä ja sanat kävivät sietämättömiksi. Margido sai sentään katsella ikkunasta ulos ja hymyillä itsekseen, kun taas jonkun toisen kuuntelijan haavat revittiin auki, niin että hänen oli pakko sammuttaa radio, koska hän ei kestänyt kuunnella enempää. Ihmeellistä, Margido ajatteli, niin kuin itse elämäkin, arvaamatonta.

Hän oli tottunut arvaamattomuuteen, ja kuolema oli hänen elantonsa. Hänen työtään oli siivota kuoleman jäljet, tasoittaa ja koristella se kukin ja kynttilöin, pitää huolta siitä, että se oli siisti ja moitteeton. Silti hän saattoi olla iloinen.

Hän oli iloinen Torunnista ja siitä, että sai vihdoinkin osoittaa kiintymyksensä. Hän oli niin kiitollinen Jumalalle, jonka varjelus oli lähettänyt hänelle Torunnin. Heidän välilleen oli kehittynyt niin tiivis ja hyvä suhde, että Torunn kutsui Neshovin hautaus-toimistoa perheyrytykseksi. Torunnilla oli vielä pitkä tie kuljet-tavana, eikä Margido ollut lainkaan varma, pärjäisikö Torunn, mutta alku oli lupaava. Torunn oli Margidon elämän keskipiste, suunnilleen ainoa. Olivathan työtoveritkin tärkeitä, sillä he olivat tekemisissä päivittäin, mutta heitä Margido ei koskaan päästänyt liian lähelle. Hän halusi pitää aina pienen mutta tärkeän amma-tillisen etäisyyden.

Musiikki loppui, ja nuoret miehet alkoivat taas puhua. Tuol-laista musiikkia ei voinut kirjoittaa, jos ei ollut käynyt kaikkein pimeimmässä paikassa, edes hetkellisesti, Margido ajatteli.

Nyt hän kuunteli hartaana, mitä sanottavaa heillä oli.

– ASTRID HEITTI VEIVINSÄ helvetin äkkiä, Olaug sanoi, haukkasi voileipää, jonka päällä oli kurkkua ja majoneesia, ja alkoi pureskella palaa suu auki. Hänellä oli omat hampaat, mutta ne eivät olleet erityisen kauniit.

Olaugilla oli niin vähän tukkaa, että oikeastaan hän oli melkein kalju. Päänahka paistoi harmaiden hiussuortuvien lomasta, ja se oli kiiltävä ja kellertävä. Hänellä oli korvissa aina samat hopeapallot, aamuin illoin. Tormod arveli, että Olaug nukkui ne korvissa, muuten hän olisi varmasti unohtanut joskus panna ne. Pallot roikkuivat ryppyisistä korvaledistä, ja rei'istä pilkottivat pienet hopeatikut, joihin pallot oli kiinnitetty. Tormod ihmetteli, miten naiset pystyivät pistämään korviinsa reiät. Se sattui varmasti paljon. Tekivätkö he reiät neulalla? Olaug asui kahden huoneen päässä käytävän toisella puolella. Tormod piti hänestä.

Olaug oli teräväkielinen ja sanoi ensimmäisenä asiat, joita muutkin ajattelivat mutta eivät uskaltaneet sanoa ääneen. Tormod piti Olaugin suorapuheisuudesta. Nytkin Olaug ehti ensimmäisenä kommentoida Astridia. Astrid oli kuollut yön aikana, ja sen he olivat kyllä kaikki tajunneet, mutta tieto oli vain riippunut aamiaispöydän yllä mykkänä ja raskaana. Tunnelma oli synkkä ja painostava, samanlainen kuin vähän ennen ukonilmaa, vähän ennen ensimmäistä jyrähdystä. Tai ennen kuin paine siirtyi suollessa eteenpäin ja mahakipu hellitti.

Tormod oli elänyt niin melkein koko ikänsä. Ennen vanhaan kaikki olivat vaienneet, ja nyt oli liian myöhäistä. Hän oli elänyt niin aamuvarhaisesta iltamyöhään. Hän oli tarponut sen keskellä, kahlannut siinä. Nyt hänestä tuntui samalta, mutta enää tunne ei ollut vaarallinen, sillä Olaug avasi suunsa heti kun sai tilaisuuden.

– No helvetti, Astrid potkaisi tyhjää. Kuka mahtaakaan olla seuraava, Olaug sanoi.

Kyllä, Tormod piti Olaugista. Edes kiroilu ei haitannut. Tormodin mielestä oli vain hauskaa, että vanha nainen kiroili hoivakodissa.

– Tuossahan hän jumalauta istui vielä eilisiltana, söi iltapalaa ja leuhki, millainen haka oli ollut naisvoimistelussa 40-luvulla, Olaug sanoi. – Mutta sitä on elämä.

Elämäkö? Ei vaan kuolema, Tormod ajatteli, sitä oli kuolema, eikä tällaisessa paikassa ollut mitenkään tavatonta, että joku kuoli yön aikana. Sen takiahan he olivat täällä. Tormod ei ollut kiintynyt yhteenkään asukkaaseen, ja vaikka hän ajattelikin muita etunimellä, se johtui tavasta, jolla hoitajat heitä puhuttelivat.

Tormod ei tiennyt edes, ketkä hoitajista olivat sairaanhoitajia ja ketkä apuhoitajia, siinähan oli ero, ja tietävästi joukossa oli muitakin, oli avustajia ja sijaisia ja ties mitä. Tormod ei välittänyt, kunhan vain sai apua siinä vähässä, missä apua tarvitsi. Hän ei ollut sairas, eikä hän aikonut kuolla ihan vielä. Hänen elämänsä oli nyt melkein liian hyvää ollakseen totta.

Hän oli kohdannut omassa elämässään kuoleman viimeksi silloin kun Tor riisti henkensä sikalassa. Tosin vainajasta oli huolehtinut maatalouslomittaja Kai Roger, ja sittemmin Margido. Sitä edellisellä kerralla hän oli istunut vanhan Volvonsa takapenkillä Annan pää sylissään. Hän oli istunut ja katsonut Annan jäykkiin, vääristyneisiin kasvoihin. Annalla oli ollut silmät kiinni ja vartalo peittoihin käärittynä, auto löyhkäsi ulosteelta, ja etuistuimelta erottui Torin takaraivo. Tor oli kumartunut ratin ylle nähdäkseen valaisemattoman tien ääriviivat marraskuun säkkipimeässä.

Se oli ensimmäinen ja viimeinen kerta kun Tormod oli istunut Volvon kyydissä. Ja viimeinen kerta kun hän oli käynyt kaupungissa. Anna ei ollut kuollut vielä autossa mutta kuoli sairaalassa pian sen jälkeen. Se oli ollut Tormodille koko ajan päivänselvää. Vain Tor uskoi Annan toipuvan. Tormod sen sijaan oli tajunnut pitävänsä sylissään kuolemaa.

Annan ja Torin kuolemasta oli pitkä aika, mutta toisaalta Tormod muisti heidät niin hyvin, että tuntui kuin kaikki olisi tapah-

tunut vastikään. Olaug muistutti vähän Annaa, ei kaljun eikä hopeapallojen osalta, sillä Anna oli aina kulkenut huivi päässä, eikä hän ollut varmasti käyttänyt hopeisia korvakoruja, pelkkä ajatuskin tuntui Tormodista naurettavalta. Jotakin samaa heissä kuitenkin oli, ehkä suussa, huulissa, siinä miten ne liikkuvat, ikään kuin huulten ihon alla olisi kireä kuminauha. Varmaankin sen takia Tormod oli nyt Astridin kuoltua muistanut, miltä oli tuntunut istua vanhan Volvon takapenkillä tuona kamalana, kamalana iltana. Toisaalta hän muisti myös ajatelleensa silloin, että sen jälkeen kaikki muuttuisi, ehkä paremmaksi, ehkä paremmaksi, yhdentekevää, kunhan vain muuttuisi. Ja niin oli muuttunutkin. Torunn tuli, tanskalaiset tulivat, ja kaikki se muu.

Tormod katsoi Olaugia, tämän päänahkaa ja korvalehtiä, ja hän näki kaiken selvästi. Oli ihmeellistä, miten kirkkaaksi ympäristö oli muuttunut sen jälkeen, kun hän oli alkanut käyttää silmälaseja. Aiemmin hän oli lukenut sanomalehtiä ja kirjoja suurennuslasin avulla, ja kun hän oli nostanut niistä katseensa, hän oli nähnyt ympärillään pelkkää sumua.

Sen takia hän ei ollut koskaan ennen voinut olla muiden ihmisten kanssa, ei ennen tänne tuloaan. Hänhän ei ollut erottanut, miltä muut näyttivät puhuessaan, hän ei ollut nähnyt heidän ilmeitään. Aluksi se oli tuntunut oudolta ja pelottavalta, kuin täydelliseen kaaokseen totuttelulta. Sen takia hänelle oli varmaankin tullut tavaksi pysytellä omassa huoneessaan. Torunnin ja Margidon mielestä se oli huono tapa, hän ajatteli. Alussa kaikki oli tuntunut ylivoimaiselta. Nyt hän pärjäsikin vähän paremmin, ainakin välillä. Silloin tällöin. Mutta jos hänelle alettiin jankuttaa, hän ei mennyt yhteistiloihin päiväkausiin.

Hän ei myöskään pitänyt siitä, että hoitajat juorusivat hänen asioistaan. Ne eivät kuuluneet heille. Juoruilu oli alkanut muutama päivä sen jälkeen, kun Torunn oli käväissyt hänen luonaan matkalla Oslosta Neshoviin:

– Tormod, pojantyttäreni on kuulemma muuttanut takaisin maatilallemme. Sepä mukavaa!

Juoruamisen aloitti yksi vanhemmista hoitajista, Petra. Petra oli kotoisin täältä Bynesetistä, hän tunsikin kaikki ja tiesi kaiken, joten ei hänen tarvinnut kysyä Tormodilta mitään. Silti Tormod oli helpottunut ja kiitollinen, kun Petra luuli Torunnia hänen pojantyttäreksensä. Ei Petrakaan ihan kaikkea tiennyt. Eikä Tormod vaivautunut vastaamaan.

– Kuulitko, mitä sanoin? Tiedän kyllä, ettei kuulossasi ole mitään vikaa. Tuon kirjan olet varmasti lukenut monta kertaa ennenkin. Et voi olla niin syventynyt siihen.

– Voinpas.

– Höpö. Tarkoitin noita iänikuisia sotakirjojasi. Kysyin pojantyttärestäsi. Etkö ole iloinen, kun hän on muuttanut takaisin? Vaikka oikeastaan ei voida sanoa, että hän on muuttanut takaisin, koska eihän hän ennen asunut siellä.

– Ei niin.

– Etkö ole hirmu iloinen, Tormod? Tilahan oli autiona.

– Olen toki.

– Mutta etkö ole oikeasti iloinen? Mitä?

Petrasta lähti aina niin paljon ääntä. Tormod ei halunnut nostaa päätään ja katsoa Petraa silmiin, koska sen jälkeen hän ei olisi pystynyt syventymään kirjaansa pitkään aikaan. Hän oli juuri lukemassa, miten neuvostosotilaat vyöryivät Berliiniin antautumisen jälkeen. Kirja oli Torunnin ostama, ja sen oli kirjoittanut nainen, joka oli asunut kaupungissa silloin kun venäläiset tulivat, ja siinä kerrottiin raikauksista. Se oli aivan erilainen kuin muut sotakirjat, jotka Tormod oli lukenut. Hän toivoi hartaasti, ettei Torunn ollut lukenut sitä eikä aikonutkaan lukea. Silloin Tormodin olisi pakko puhua kirjasta Torunnin kanssa, eikä hänellä ollut aavistustakaan, mitä sanoisi raikauksista. Hän päätti työntää kirjan loppuksi kirjahyllyn perukoille ja toivoa, ettei Torunn ehtisi lukea sitä.

– Varmaankin olet iloinen?

– Olen toki.

– Et näytä erityisen iloiselta. Sinun pitäisi olla kiitollinen ja onnellinen. Onhan sinullekin kunniaksi, että seuraava sukupolvi jatkaa toimintaa, Petra oli sanonut ja häipynyt ovesta ulos.

– Kiitos kahvista, Tormod sanoi, vähän liian myöhään.

Petra oli unohtanut sokeripalat. Se ei ollut ensimmäinen kerta. Tormod oli pyytänyt Torunnia tuomaan paketillisen sokeripaloja, vaikka ei mielellään jankuttanut, etenkin kun Torunn ja Margido olivat jo ennestään niin kilttejä ja toivat kaiken, mitä Tormod pyysi. Nyt listalle tuli muutakin. Torunn oli tuonut paketillisen ruskeita ja vähän rosoisia sokeripaloja. Sellaisia Tormod ei ollut koskaan ennen nähnyt, eivätkä ne olleet yhtä makeita kuin ne häikäisevän valkoiset palat, joissa oli terävät reunat ja kulmat. Ruskeat sokeripalat olivat omituisia. Tormod oli pannut niitä kahviin kaksi tai kolme, ellei hänellä sattumoisin ollut suklaata, ja siinä tapauksessa hän otti mielellään mokkapavun tai kreemikonvehdin. Tuntui niin hyvältä imeskellä pitkään suklaapalaa samalla kun luki, vaikka tekohampaista olikin sen jälkeen riesaa.

– Tarkemmin ajateltuna ei olisi yhtään paskempi homma heittää veiväään äkillisesti, Olaug sanoi. – Siinä mielessä Astridilla oli onnea. Huonommin ovat asiat meillä muilla, helveti, meillä kun ei ole hajuakaan siitä, miten tämä loppuu. Ei ole yhtään hullumpaa, jos nirri lähtee yllättäen.

– Ei ehkä olekaan, sanoi yksi hoitajista tuodessaan aamiaispöytään kulhollisen kovaksi keitettyjä munia. Ne oli halkaistu kahtia, ja kalpean keltuaisen ympärillä oli sinertävä reunus.

He eivät koskaan saaneet löysiksi keitettyjä munia, koska siitä seurasi vain sotkua ja lisää työtä. Tormod oli kuullut erään vanhemman hoitajan sanovan niin hiljaa uudelle hoitajalle. Tormod piti enemmän löysiksi keitetystä munista ja saikin sellaisen joskus, kun söi aamiaista yksin huoneessaan. Sitä hän arvosti, ja hän yritti olla sotkematta nostamalla munakupin leuan tasolle ennen kuin upotti teelusikan ihanaan, juoksevaan, haaleaan keltuaiseen. Totta kai hänelle joskus kävi köpelösti. Keltuainen oli niin hyvää, niin hyvää, että hän innostui liikaa.

– Luultavasti sydänkohtaus, Olaug sanoi.

– Niin varmaan, joku toinen asukas sanoi. Tormod ei saanut selvää siitä, kuka se oli.

Hän ajatteli aina, että he kaikki olivat asukkaita, eivät potilaita. Mutta hän oli myös kuullut, että puhuessaan keskenään hoitajat kutsuivat heitä asiakkaiksi. Se oli väärin ja kuulosti siltä, että he vain ostivat ruokaa ja sähköä ja pyyhkeitä ja pesuaineita. Tuntui silti omituiselta, että sen jälkeen kun hän oli elänyt pitkän elämän täysin oman onnensa nojassa, perheensä armoilla, hänet oli yhtäkkiä ahdettu samaan taloon ventovieraiden ihmisten kanssa. Heillähän ei ollut muuta yhteistä kuin korkea ikä, mutta niin he vain nukkuivat peräkkäisissä huoneissa käytävän varrella kuin lapset. Heillä ei enää ollut ullakkoa eikä kellaria, ei keittiötä, komeroita eikä autotallia, ei vajaa, liiteriä eikä navettaa. Kaikki se oli jäänyt omaisten käsiin.

Täällä ei ollut uunia lämmitettäväksi, ei ollut pihamaata aurattavaksi, eikä naisilla ollut marjoja hillottaviksi, ei vaatteita tai lattioita pestäviksi, ei leipää leivottavaksi, ei joulupäivällisiä järjestettäväksi, ei liinoja silitettäväksi. Hän arveli, että sen takia naisväki oli niin kiinnostunut lahjojen hankkimisesta. Mistään muusta heillä ei enää ollut vastuuta. Lahjat taas merkitsivät rahanmenoa. Hän kuuli naisten puhuvan yhtenäen lahjojen ja onnittelukorttien ostamisesta, pankissa käymisestä ja käteisen nostamisesta. He olivat aivan epätoivoisia, jos terveys esti heitä lähtemästä hankkimaan lahjaa juuri silloin kun lähipiirissä koitti syntymäpäivä. Niinpä naiset nostivat ison tukun rahaa käydessään pankissa, sen verran kuin eläkkeestä jäi hoitomaksun jälkeen. Kahdeksankymmentä prosenttia eläkkeestä meni hoivakodille, mutta Tormodille se sopi, aiemmin häneltä oli mennyt sata prosenttia Annalle ja Torille. Itse hän ei ollut käynyt pankissa kertaakaan, ei entisessä elämässään eikä tänne muutettuaan. Ehkä hän voisi puhua siitä Margidon kanssa. Hänen pankkitilillään oli varmaankin muutama kruunu, jotka Torunn saisi. Rahat olivatkin ainoa asia, joka erotti vanhukset lapsista, hän ajatteli.

Muuten lastenkoti ja vanhainkoti olivat melkein sama asia.

Hän ei ollut käynyt kenenkään muun huoneessa, mutta näki hän sisään ohi kulkiessaan, jos ovi sattui olemaan auki.

Kaikki huoneet näyttivät pikkuriikkisiltä, kokoon puristetuilta olohuoneilta. Niissä oli hienoja mattoja ja lipastoja ja liinoja ja kynttilänjalkoja ja tauluja, mutta olohuoneen vaikutelman pilasi sairaalavuode. Hänen omassa huoneessaan oli vain vuode, pöytä ja nojatuoli.

Hänellä ei ollut omaa televisiota, toisin kuin monella muulla, ja televisiohuoneessa hän kävi vain harvoin. Se toi hänen mieleensä Neshovin, ne lohduttomat illat, jolloin televisio oli tuudittanut hänet vapauttavaan uneen, kun silmät olivat niin väsyneet, ettei hän enää jaksanut lukea. Kun hän muutti tänne ja sai silmälasit, tuntui kuin hän olisi vieroittunut televisiosta. Nykyään se suorastaan etoi häntä. Tormod saattoi joskus katsoa jonkin kiinnostavan ohjelman, mutta jos hän sulki silmänsä, hän muisti heti Neshovin olohuoneen, seinät, ikkunanpielet ja räsymaton, ja hän melkein haistoi tunkkaisen ilman ja kuuli, miten Anna kolisteli tiskatessaan tai laittoi ruokaa keittiössä.

Ei, radio oli parempi. Pikkuisesta radiostaan hän kuunteli satunnaisesti uutisia, mutta nekään eivät olleet erityisen mielenkiintoisia. Niissä kerrottiin enimmäkseen nykyajan sodista, joista hän ei ottanut mitään tolkkua. Ehkä muut asukkaat pitivät häntä omituisena. Hekin. Että hekin ajattelivat, että Tormod oli erilainen, koska hän pystytteli niin paljon omissa oloissaan.

Jotkut asuivat hoivakodissa, jotkut olivat siellä töissä, ja tämä seikka erotti heidät toisistaan. Aina eroa ei välttämättä muistanut, ei varsinkaan silloin kun joku oli sanonut jotakin hassua ja he kaikki nauroivat. Silloin tuntui melkein kuin he kaikki asuisivat täällä, olisivat samaa perhettä ja pitäisivät toisistaan oikeasti.

Luojan kiitos työntekijät kuitenkin pian palasivat asemaansa, kiiruhtivat kohentamaan peittoa tai siirtämään vesilasin kauemmas pöydän reunasta. Ja näkihän hän parkkipaikalle pysäköidyt autot. Hän tiesi, että niillä autoilla työntekijät ajoivat kotiin omien perheidensä luo. He olivat täällä vain töissä, eivät mistään muusta syystä.

Silti hoitajista oli tullut heille melkein kuin vanhempia, ja asukkaita holhottiin ja hoivattiin niin paljon, että tuntui kuin

he olisivat lapsia. Tormod tosin ei kaivannut huolenpitoa. Katsoessaan ruokapöydässä Olaugin paljasta päälakea hän tiesi, että hänen omat hiuksensa oli vastikään kammattu, hän oli itse pidellyt kampaa vesihanan alla, ja tekohampaatkin oli puhdistettu. Alushousut ja sukat olivat puhtaat, sillä hän vaihtoi ne joka toinen päivä käytyään suihkussa. Useammin ei ollut tarpeen, sillä hän ei koskaan hikoillut, ja lisäksi hän pyyhki aina huolellisesti takapuolensa.

Suihkussa käyminenkin sujui häneltä omin päin. Oli suorastaan yllättävää kävellä suoraan vesihanan eteen ja avata suihku. Neshovissa hän oli vetkutellut päiväkausia, joskus paljon kauemminkin, ennen kuin jaksoi peseytyä. Ensin hänen täytyi kammata itsensä vaaleansinisen kylpyammeen reunan yli, ja sitten hänen täytyi yrittää pysyä pystyssä ammeen liukkaalla pohjalla. Hän ei uskaltanut liikuttaa jalkojaan suihkuttaessaan vettä päälleen, koska pelkäsi liukastumista, mutta kun hän kiipesi ammeesta pois, hänen oli pakko nostaa jalkojaan, ja silloin liukas vesi pääsi jalkojen alle. Hän pelkäsi kaatumista henkensä edestä.

Niinpä hän oli aina kömpinyt ammeesta tuskastuttavan hitaasti, pitänyt reunasta tiukasti kiinni molemmilla käsillä, ja joskus siihen oli mennyt niin kauan, että iho oli jo melkein kuiva, ennen kuin hän pääsi turvallisesti pois ammeesta.

Nyt oli toisin. Suihkussa käymisestä oli tullut rutiini, jota ei tarvinnut pelätä. Hänellä oli homma hanskassa. Hän ei ollut sairas, mutta koko tilanne oli ihmeellinen. Ihmeellinen. Silti se tuntui turvalliselta, loputtoman turvalliselta ja hyvältä.

Hänellä ja muilla asukkailla ei ollut muuta odotettavaa kuin kuolema. Niin oli juuri käynyt Astridille. He olivat täällä odottamassa kuolemaa, ja se oli ihan hyvä juttu. Kaikki oli hyvin.

Kaikkihan kuolivat ennemmin tai myöhemmin, kaikki liikkuvat syntymästä saakka kohti kuolemaa. Hän ei ollut laskenut, miten monta kertaa oli elämänsä aikana toivonut, että kuolisi, heti. Häntä ei siis lannistanut ajatus, että oli täällä odottamassa kuolemaa, ei lainkaan, vaikka tiesikin, että tämä oli päätepysäkki.

Tormod otti kovaksi keitetyn munan puolikkaan ja pani sen ylösalaisin leipäviipaleelle, jonka päällä oli aitoa meijerivoita. Sen jälkeen hän pursotti valkoiselle kuvulle oranssia mätitahnaa. Silloin hänen olkapäänsä yli kurkotti käsivarsi täyttämään kahvikuppia.

– Arvelin, että ottaisit lisää, sellainen kahvikissa kun olet, sanoi käsivarren haltija, hoitaja nimeltä Hannelore. Hannelore sorautti ärrää ja puhui saksalaisittain, oli naimisissa Spongdalissa asuvan hipin kanssa, kuten hänellä itsellään oli tapana sanoa, mutta Tormod ei tiennyt sen enempää miehestä kuin siitä, miten Hannelore oli päätenyt Bynesetiin. Hannelore oli vastikään aloittanut työt hoivakodissa. Tormod oli kuullut hänen sanovan, että oli aiemmin ollut saksanopettajana Trondheimin katedraalikoulussa. Korostusta lukuun ottamatta hänen norjan kielen taitonsa oli täydellinen. Huonommin oli joidenkin sijaisten laita, he olivat kyllä kilttejä, mutta heitä oli mahdoton ymmärtää. He olivat kuin puhumattomia elukoita ja pystyivät vaivoin juttelemaan edes keskenään, niin erilaisista maista he olivat kotoisin.

– Kiitos.

– Sekä iltapala että aamiainen meidän muiden seurassa yhden vuorokauden aikana. Sen täytyy olla ennätyksesi, Tormod.

Siihen Tormod ei vastannut. Hänellä ei ollut aavistustakaan, mitä sellaiseen voisi vastata. Mutta hän piti tavasta, jolla Hannelore lausui hänen nimensä, pitkän o:n ja sorisevan saksalaisen ärrän. Toormod...

Jos Tormod söi yksin huoneessaan, hän sai samalla lukea. Siellä hänen ei myöskään tarvinnut pelätä tekohampaiden loksahdusta. Hän ei halunnut muiden kuulevan. Hän ei ollut kiinnittänyt ääneen lainkaan huomiota ennen kuin tuli hoivakotiin.

Hän oli huomannut muiden katset istuessaan ensimmäisen kerran ruokasalissa, kun he joivat päiväkahvia ja söivät korinttikakkua. Muut asukkaat varmaankin luulivat, että hän kalusi siankylkeä ja kamaraa. Hän ei muistanut tarkkaan, olivatko Tor ja Anna nalkuttaneet lonksuvista tekohampaista. Oli niin paljon asioita, joista he olivat häntä paheksuneet.

Eilen hän oli saanut luettua loppuun Joseph Goebbelsin elämäkerran ja aikoi ennen nukkumaanmenoa aloittaa kenraali Falkenhorstista kertovan kirjan. Hän piti eniten kirjoista, jotka oli lukenut pari kertaa aiemminkin. Silloin hän tiesi, mitä oli tulossa, ja pystyi rentoutumaan. Hänen ei tarvinnut pelätä, että törmäisi yllättäen johonkin sellaiseen, mitä ei tuntenut ennestään ja mikä sai hänet ajattelemaan omia asioitaan.

Lukiessaan Torunnin tuomia uusia sotakirjoja hän oli aina vähän varuillaan. Silloin hän ei levittänyt polvilleen huopaa vaan luki valppaana, ei malttanut edes nojata takaraivoaan tuolin selkänönsä, ja siitäkös hänen niskansa jäykistyi. Silti hän oli loputtoman kiitollinen, että oli saanut kirjat Torunnilta. Ajatella, Torunn oli ottanut hänen kirjoistaan valokuvan tietääksensä, mitä hänellä oli jo ennestään.

Torunn oli kiltti, niin kiltti. Tormod oli lukenut von Falkenhorstista kertovan kirjan monta kertaa ja odotti malttamattomana, että pääsisi aloittamaan sen uudestaan, ja siksi hän oli suostunut syömään iltapalaa muiden seurassa. Goebbelista von Falkenhorstiin. Se oli iso loikkaus Saksasta Norjaan.

Köpötellessään eilen illalla huoneestaan hän oli ollut niin Goebbelsin lumoissa, että ajatteli tämän surkastunutta jalkaa ja kuvitteli melkein itselleenkin kumpurajalan, erikoisvalmisteisen kengän, jossa oli korkea piilokorko, ja pitkät housunlahkeet sen peittämiseksi. Vähältä piti, ettei hän alkanut ontua.

Hän oli ollut iloinen istuutuessaan pinnatuolille ruokapöydän ääreen. Siitä hän pystyi myös tarkastelemaan leivänpäällysten valikoimaa sen sijaan, että istui eräänlaisessa tyhjiössä omassa huoneessaan ja aina valitsi tylsimät vaihtoehdot, kun hoitaja tuli kysymään, mitä hän halusi. Niin kuin hän ei muistaisi, että oli olemassa myös mätitahnaa tai katkarapusalaattia.

Astrid oli istunut pöydässä niin kuin muutkin, virkeänä ja eloisana, ja puhunut naisvoimistelusta, vaikka oli melkein yhdeksänkymmentäviisivuotias, Tormod kuuli asukkaiden nyt sanovan. Hän ei ollut koskaan vaihtanut Astridin kanssa sanaakaan. Astrid oli ollut ammatiltaan kampaaja. Sen lisäksi hän oli ollut monta

vuotta toimistossa töissä, mitä sekin nyt sitten merkitsi, ja kuljettanut polkupyörällä jotakin tärkeää vastarintaliikkeelle sodan aikana ja ollut suuressa vaarassa jäädä kiinni. Sen verran Tormod oli saanut selvää, ja lisäksi hän oli huomannut, ettei Astrid ollut erityisen kaunis. Sen sijaan Astridilla oli miellyttävä ääni, ei kimeä kuten monilla muilla asukkailla. Todennäköisesti Astridilla oli ollut hyvä kuulo, se kai liittyi äänenkäyttöön.

– Hänellä ei käynyt kovin usein vieraita, Olaug sanoi.

– Hehän asuvat niin kaukana, Elise sanoi.

– Mutta nyt heidän on pakko tulla, Gertrud sanoi. Hän asui Tormodin seinänaapurina ja neuloi aina, eikä hänen tyttärensä koskaan tullut käymään ilman isoa pussillista lankoja.

– Veljesi varmaankin hoitaa koko homman, Tormod, Olaug sanoi.

Margido sai usein järjestääkseen Bynesetissä kuolleiden hautajaiset. Omaiset pitivät siitä, että hän oli täältä kotoisin. Lisäksi he olivat käyneet Margidon järjestämissä hautajaisissa ennenkin tai kuulleet niistä hyvää. Margido oli itse kertonut sen, ja se oli luottamuslause, Tormod ajatteli, ei kehuskelua. Margido ei ollut kehuskelevaa tyyppiä. Totta kai ihmiset halusivat käyttää tuttua hautaustoimistoa, se oli viisasta ja järkevää. Astridin omaiset tosin eivät tienneet, kuka Margido oli, mutta Tormod arveli, että hoitajatkin suosittelivat häntä.

Tormod söi suun tyhjäksi ennen kuin vastasi.

– Ehkäpä, hän sanoi.

– Tai pojantyttäresi, Olaug sanoi. – Mikäs hänen nimensä nyt olikaan. Helvetti, muisti alkaa pettää.

– Torunn, sanoi Petra huuhdellen tiskipöydän ääressä tyhjiä maitotölkkejä. – Mutta ei hän voi niitä yksin hoitaa, hänhän on vasta aloittanut.

Tormodin ei tarvinnut vastata, sillä Petra sanoi juuri sen, mitä hän oli itsekin ajatellut.

– Niinpä niin, on jännittävää nähdä, kuka Astridin huoneeseen muuttaa, Olaug sanoi.

Nyt tuli tilaa uudelle.

Tormod tunsu rutiinit. Joskus perhe saapui katsoakseen vainajaa saman tien, mutta ei suinkaan aina. Siitä omaiset päättivät itse. He saattoivat yhtä hyvin mennä katsomaan ruumista vasta sitten, kun se oli viety pois.

Sen sijaan perhe joutui pakkaamaan huoneesta kaikki tavarat ja viemään ne mukanaan, tai jos he asuivat kaukana, joku muu teki sen heidän puolestaan. Huone täytyi siivota perusteellisesti ja valmistella äkkiä seuraavaa asukasta varten.

Astridin perheen olisi parasta tulla katsomaan vainajaa pian. Ruumis ei voinut maata huoneessaan monta tuntia, vaan se täytyi jäädyttää. Kaiken tämän Tormod tiesi. Jos ruumis haettaisiin nopeasti pois, Margido tai Torunn ehkä ehtisi käydä Tormodin puolesta kaupassa. Limsa ja mentolipastillit olivat loppuneet.

– Toivottavasti siihen muuttaa joku, joka pitää yhtä paljon sanaristikoista kuin Astrid, Olaug sanoi. – On niin saamarin tylsää ratkaista niitä yksin. Eikä täällä helveti soikoon ole ketään, joka voisi auttaa.

Olaug oli ollut melkein koko ikänsä merillä, ja Tormod arveli, että siellä hän oli oppinut puhetyylinsä. Tormod pisti suuhun vitivalkoisen sokeripalan, sulki silmät silkasta nautinnosta ja kulautti perään kahvia, niin että sokeripala sulii kitalakea vasten. Hän ajatteli ruskeita sokeripaloja, jotka hänellä oli huoneessaan.

Hän päätti puhua Margidon kanssa pankissa olevista rahoistaan ja kysyä, voisiko Margido nostaa hänen puolestaan käteistä. Silloin hän voisi maksaa itse ostokset ja sanoa suoraan, että halusi valkoisia sokeripaloja, ei ruskeita.

TUNTUI SEKÄ HYVÄLTÄ että oudolta tulla käymään täällä muutenkin kuin työn merkeissä. Torunn oli ylpeä ammatistaan, ja nyt hän sai olla myös huolehtiva pojantytär, tai veljentytär, miten sen nyt otti. Tosin hän oli jo kauan sitten päättänyt pitää Tormodia isoisänään, vaikka tämä oikeasti olikin hänen setänsä.

Hän oli ostanut edellisenä päivänä viisi pulloa Soloa, Vi Menn-lehden, jonka kannessa oli F-35, ja muita tuliaisia, koska oli joka tapauksessa aikonut käydä katsomassa isoisäänsä. Täytyi vain muistaa vääntää pullonkorkit auki ja panna ne uudestaan kiinni, sillä isoisän näppivoimat eivät enää riittäneet tiukkojen korkkien avaamiseen, ja lisäksi isoisä oli saanut päähänsä, ettei voinut vaivata hoitajia turhaan. Isoisä ei myöskään halunnut, että hoitajat kävivät hänen puolestaan ostoksilla, toisin kuin monet muut asukkaat. Torunnin mielestä oli oikeastaan vähän koomista ja toisaalta myös liikuttavaa, että isoisä halusi pärjätä vain perheensä tuen varassa, vaikka hänellä oli tuskin ollut perhettä tukenaan ennen kuin vasta nyt.

Torunn oli sopinut tapaavansa hoivakodissa Margidon. Margido tulisi kotoa, Torunn puolestaan Neshovista mukanaan halpa lastuarkku, koska vainaja tuhkattaisiin ilman seremoniaa. Ruumispaita ja kasvoliina täytyi kuitenkin olla mukana.

Torunn peruutti kellarin ovelle saakka. Hän oli käynyt täällä jo kaksi kertaa ennenkin hakemassa ruumista. Autossa oli peruutuskamera, ja koska sitä oli muutenkin helppo käsitellä, Torunn huristeli sillä päivät pitkät sydämensä kyllyydestä. Hän ajoi Gaulosenin rannalle antaakseen Annan juosta vapaana, ja hän ajoi kaupunkiin ostaakseen huonekaluja ja maalia ja rakennustarvikkeita. Peder Bovim, pian entinen hautaustoimistotyöntekijä, oli löytänyt hänelle täydellisen auton ja muokannut sen

optimaaliseksi. Se ei myöskään ollut erityisen kallis, kolme vuotta vanha Ford Transit, jossa oli vihreät kilvet. Sitten tavaratilan pohjalle oli asennettu liukukiskot. Margido oli ihastunut autoon niin, että Peder sai etsiä hänelle samanlaisen. Omansa Margido oli varustanut kaikilla tarvikkeilla, jotka olivat välttämättömiä hälytysajoissa, kuten itsemurhatapauksissa tai onnettomuuksissa, joissa uhri oli julistettu kuolleeksi onnettomuuspaikalla. Silloin kyse oli yleensä liikenneonnettomuuksista, putoamisesta tai tulipalosta.

Torunn pystyi vaivatta siirtämään lastuarkun Neshovin ladon varastosta lastausrampin kautta auton taakse. Jos arkku olisi ollut painavampaa ja jyrkempää mallia, heitä olisi tarvittu kaksi. Mikäli oli kuljetettava useampaa kuin yhtä arkkua, hän ei pärjännyt omin voimin, sillä silloin autoon tarvittiin eräänlainen pehmustettu välilevy, ja se täytyi kiinnittää kunnolla. Transitiahan käytettiin vain kuljetusautona, eikä sen kyljissä ollut ikkunoita, niin ettei kukaan nähnyt, mitä sisällä oli, mutta kun vainaja oli pantu arkkuun, arkkuja ei voinut pinota sillä tavalla. Se olisi ollut alentavaa ja epäeettistä. Torunn oli jo oppinut sen. Silloin olisi myös vaikeampi kiinnittää ylempi arkku riittävän tiukasti. Ruumisautona heillä oli Margidon vanha Chevrolet Caprice, ja se oli aina puhdas ja vastavahattu ja käyttövalmis.

Liukukiskojen asentamisen lisäksi Peder oli poistattanut edestä matkustajan penkin ja turvatyynyn, ja niiden tilalle oli asennettu iso koirahäkki. Siinä Anna sai maata kuin prinsessa vanhan vanupeiton päällä. Ihme kyllä peitto ei ollut päätynyt jätelavalle, jonka Torunn oli tilannut Neshovin pihalle. Vanupeiton hän oli löytänyt yhdestä makuuhuoneen kaapista ja päättänyt heti antaa sen Annalle korvaukseksi siitä karvaisesta, likaisesta lämpöpuvusta, jota Anna oli käyttänyt makuualustana silloin kun he olivat vasta muuttaneet Neshoviin.

– Me ajetaan yksipaikkaisella, Anna, Torunnilla oli tapana sanoa kun he lähtivät iltapäivisin Gauloseniin. Talvella Anna oli saanut juosta rannalla vapaana, mutta nyt leirintäalueella oli täysi

hulina, ja ihmiset luulivat huskya sudeksi. Niinpä Torunn käveli tai hölkkäsi, ja Anna kulki vierellä vyöhön kiinnitetystä hihnassa.

Astrid Isakstuen, kuollut yhdeksänkymmentäviisivuotiaana yöllä omassa vuoteessaan, ilmeisesti sydänkohtaukseen, niin sanoi Margido. Oikeastaan Margido olisi hyvin voinut tehdä tämän työn itsekin. Hoivakoti oli uusi ja nykyaikainen, ja siellä oli asianmukaiset tilat, niin että vainajat voitiin siirtää hienovaraisesti omasta huoneestaan hissiin ja kuljettaa kellarissa sijaitsevaan kylmiöön, nostaa arkkuihin ja työntää Transitiin. Vanhemmissa hoivakodeissa ei ollut omaa kylmiötä, eikä ollut monissa vastarakennetuissakaan. Margido oli kertonut ikäviä tapauksia kesähelteestä, jolloin omaiset joutuivat hyvästelemään pahanhajuisen ruumiin, joka oli kuljetettava kiireen vilkkaa eteenpäin. Täällä oli toisin, täällä kaikki sujui mutkattomasti. Siitä huolimatta Torunnilla oli vielä paljon opittavaa, samoin kuin toimiston kahdella muulla uudella työntekijällä. Oli käytännöllistä asua arkkuvaraston naapurissa. Myöhemmin hän veisi arkun Moholtin krematorioon. Hän oli itse tarjoutunut hoitamaan asian, sillä Margido vaikutti niin väsyneeltä pitkittyneen kevätflunssansa takia.

Torunn otti avaimen virtalukosta ja nousi autosta, sytytti tupakan ja katsahti parkkipaikalle. Margido ei ollut vielä tullut. He olivat sopineet tapaavansa viideltä. Torunn muisti isoisän tuliaiset ja avasi uudestaan auton oven. Oli lämmin, elettiin toukokuun loppua, ja tulevana viikonloppuna olisi helluntai. Se oli tänä vuonna myöhään. Hän katsoi kelloa, melkein viisi.

Ruumis näytettäisiin omaisille vasta seuraavana päivänä, sillä perhe oli jo ehtinyt nähdä Astrid Isakstuenin täällä hoivakodissa sen jälkeen, kun hoitajat olivat laittaneet hänet kuntoon. Siitä Torunn oli helpottunut. Hän ei ollut etukäteen aavistanutkaan, miten paljon iltatyötä tässä ammatissa oli. Kaikki täytyi sovittaa omaisten mukaan. Heillä oli erilaisia tarpeita, ja usein he tulivat eri puolilta maata.

Margido oli jo hoitanut kuolinilmoituksen, jonka tekstin Isakstuenin poika oli lähettänyt heille sähköpostina aamupäivällä.

Hän kirjoitti, että hoivakodista oli suositeltu ottamaan yhteyttä Neshovin hautausmestoon. Hän oli lisäksi lähettänyt vahvistuksen tuhkaamisesta, ja sen Margido oli tulostanut ja luvannut tuoda Torunnille, joka voisi viedä sen krematorioon. Jokaisesta tuhkauksesta täytyi lähettää muodollinen hakemus poliisille.

– Kuolinilmoitus on selvästi laadittu etukäteen, Margido oli sanonut. – Siitä puuttui vain kuolinpäivä. On käytännöllistä, kun omaiset ovat valmistautuneita.

Kuolinilmoitus julkaistaisiin sekä Adresseavisenissa että Telen-nimisessä sanomalehdessä, ja sen lopussa mainittiin, että siunaus oli jo toimitettu. Sehän ei varsinaisesti pitänyt paikkaansa, mutta perhe halusi tuhkata Astrid Isakstuenin mahdollisimman pian. Sen jälkeen urna lähetettäisiin Notoddeniin, missä kaikki sukulaiset asuivat. Siellä he järjestäisivät itse loput, yksityisen seremonian ja uurnanlaskun.

Torunn mietti, miksi Astrid Isakstuen oli päätenyt niin kauas muusta perheestä, tai miksi muu perhe oli joutunut niin kauas hänestä. Vaikka Torunn olikin alalla uusi tulokas, hän oli jo ehtinyt miettiä, miten vähän he tiesivät näistä vanhoista vainajista, heidän elämänvaiheistaan ja siitä, miten elämä oli heitä heitellyt ennen sitä hetkeä, jolloin hän ja Margido siirsivät vainajan arkuun valkoisen silkkialustan ja pienen valkoisen tyynyn päälle. Niin monta tarinaa katosi. Niin paljon sellaista, mitä kukaan ei koskaan saanut tietää, eivät edes omaiset. Oli niin paljon sellaista, mikä oli jätetty sanomatta tai mitä ei ollut kysytty eikä koskaan kerrottu. Oli niin paljon salaisuuksia, joista oli vaiettu, joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Kukaan ei vastannut, kun Torunn koputti isoisän oveen. Hän odotti hetken, avasi sitten oven ja astui sisään.

Isoisä nukkui nojatuolissa istuallaan, suu auki ja pää niskatukea vasten. Yleensä isoisä ei nukkunut päiväsaikaan. Silmälasit olivat valuneet nenältä ja pudonneet kirjalle, joka oli avoimena sylissä. Huoneessa oli tunkkaista ja lämmintä, joten Torunn käveli lattian poikki ja avasi varovasti ikkunan. Silloin isoisä heräsi säp-

VARAUDU VUORAIN ILON, VUORAIN SURUN KYYNELIIN!

Kuolema yllättää mutta elämä jatkuu suosituksen *Berliinipoppelit*-sarjan viidennessä osassa. Torunn pistää toimeksi perintötilalla, ja pian äiti ja ystävätär voivat tulla Oslostä kylään. Kaiken lisäksi setä Margidon hautaustoimistosta on kehkeytymässä perheyritys, kun Torunn aloittaa siellä harjoittelijana. Suuria muutoksia kokee tahollaan myös Erlend, jota stressaa luksushuvilan remontti ja omituisen niuhoksi käynyt kumppani. Tällä kertaa kirkkaimmaksi tähdeksi nousee kuitenkin suvun vanhin, hoivakodissa viihtyvä isoisä Tormod, joka viimein uskaltää kohdata kipeän menneisyytensä.

Anne B. Ragde kuvaa kirjoissaan hersyvän hauskaisti ja rehellisesti arjen sattumuksia ja perhesiteiden voimaa. Lukijoiden rakastamassa sarjassa ovat aiemmin ilmestyneet *Berliinipoppelit*, *Erakkoravut*, *Vihreät niityt* ja *Perintötila*.

*"Ragde löytää juuri oikeat sanat,
kun pienet onnenhetket putkahtavat esiin."*

FÆDRELANDSVENNEREN

**SARJAN NELJÄ ENSIMMÄISTÄ OSAA
MYÖS SAATAVANA**

